

Jeskyně Na Turoldu, největší krasový systém v jurských vápencích u nás

Petr Zajíček

Podstatná část všech našich krasových jeskyní byla vytvořena v prvohorních, převážně devonských vápencích. Na východním území Moravy se nacházejí ostrůvky jurských vápenců karpatské soustavy. Tím

nejrozsáhlejším je kras Pavlovských vrchů s naší největší jeskyní v druhohorních vápencích – soustavou Jeskyně Na Turoldu – Liščí díra. Před 20 lety byla jeskyně Na Turoldu znovu zpřístupněna veřejnosti.

Jezerní dóm v období, kdy byl zaplaven vodou. Foto Petr Zajíček

Citlivě řešené prvky prohlídkové trasy jeskyně Na Turoldu. Foto Petr Zajíček

Detail specifické turolské výzdoby. Foto Petr Zajíček

Dnešní prostory jeskyně Na Turoldu byly objeveny až v polovině dvacátého století. Přesto v oblasti kopce Turol, který se nachází v jižním okraji hlavního vápencového masivu Pavlovských vrchů, byla známa velká jeskyně, tzv. Turolдова. Musela být dost významná, protože její existenci zmiňuje již roku 1669 rakousko-moravský lékař, učenec a alchymista Jan

Ferdinand Hertod z Todtenfeldu ve své publikaci *Tartaro Mastix Moraviae* (Podzemní bič Moravy). Kniha je známa jako jedno z prvních děl souhrnně popisujících tehdy existující jeskyně na Moravě (propast Macochu, Sloupské jeskyně a mnohé další). Další velmi stručná zmínka o jeskyni nedaleko Mikulova pochází z pera K. J. Jurende (1835). Avšak ani v této době se

nenášel badatel, který by jeskyni podrobně prozkoumal a zdokumentoval. Dle dalších nesusoudných a útržkovitých zpráv z 19. století je zřejmé, že jeskyně byla velmi rozsáhlá, členitá, z povrchu do ní vedla propast (propasti) a že na dně prostor se nacházely kosti zvířat a údajně i lidí. Ve druhé polovině 19. století se v místě začal těžit vápenec. Postupující těžba trvala až do 30. let 20. století a veškeré prostory Turoldovy jeskyně tak byly zcela zlikvidovány.

Objev a první zpřístupnění jeskyně na Turoldu

V roce 1951 se podařilo proniknout skalním oknem asi 3 metry vysoko nad úroveň již opuštěného lomu do jeskynních prostorů. Průzkumu se ujal mikulovští speleologové pod vedením B. Závady. Objevenou prostorou nazvali „Stará síň“ a při kopání sond a rozvolňování sutí našli pokračování. Dne 27. 10. téhož roku pronikli do rozsáhlejších částí, dnešního Balvanitého a Netopýřího domu. V nejnižší úrovni objevili vodou zatopenou propáستku. Když v následujícím roce poklesla hladina vody, objevili Jezerní dóm a Bílou síň. Závada v dalších letech inicioval zpřístupnění jeskyně veřejnosti. Prostorám byl uchován původní přírodní ráz. Sestupné chodby byly opatřeny dřevěnými stupni schodů, dřevěnými zábradlími a elektrické osvětlení bylo spíše skromné. Provoz byl zahájen v roce 1958 a probíhal až do roku 1967, kdy hlavní protagonista B. Závada zemřel.

Další průzkumy a objevy

Poté co skončily veřejné prohlídky, byla jeskyně Na Turoldu volně přístupná, což se podepsalo na její devastaci. Byla vylamována sintrová výzdoba a na stěnách jeskyní přibývaly podpisy a nevhodné nápisy. Až v roce 1976 se jeskyně opět ujal členové mikulovské speleologické skupiny (dnes ZO – ČSS 6–13 Jihomoravský kras). Vchod do jeskyně opět uzamkli a začali provádět další systematický speleologický výzkum. Postupně pronikali do dalších částí celého jeskynního systému. V roce 2002 se jim podařilo propojit jeskyni Na Turoldu s nedalekou jeskyní Liščí díra. Vznikl tak systém, který má v současné době celkovou délku 3 100 metrů s výškovým rozpětím 47 metrů. Prostory celé podzemní soustavy mají charakter říčených dutin s balvanitou výplní. Klasická krápníková výzdoba zde není úplně běžná, nachází se převážně ve veřejnosti nepřístupných částech. Podstatnou část sekundární krasové výplně

Veřejnosti nepřístupný dóm Fantazie s krápníkovou výzdobou. Foto Petr Zajíček

tvorí sintry připomínající květák a mořské korály. Tato výzdoba patří k atypickým formám, která nemá v České republice obdoby a je označována jako „turolská výzdoba“. K nejvýznamnějším formám patří shluky drobných paličkovitých výrůstků. Nesmírně zajímavá je hydrologická situace v jeskyni. Kolísání hladiny v Jezerním dómu zcela nekoresponduje s vodním stavem na povrchu. Před 10 lety a dříve byly prostory Jezerního dómu z velké části zaplaveny. Později voda v nejnižších částech postupně mizela a v dnešní době se nenachází ani v propadu Bílých síní, což je dosud zjištěná nejnižší úroveň systému. Dle nedávných výzkumů charakteru jeskynních prostor a sekundárních výplní vznikla teorie, že na vývoji jeskyně se podílely mj. i hydrotermální procesy.

Znovuzpřístupnění před 20 lety

Členové speleologické skupiny, kteří měli jeskyni Na Turoldu v péči, začali na počátku 21. století zvažovat možnost opětovného zpřístupnění podzemních prostor veřejnosti. Části, které byly

zpřístupněny v 50. a 60. letech, byly již uměle upraveny, takže stačilo prvky návštěvní trasy zrekonstruovat dle současných pravidel bezpečnosti provozu v podzemí. Jeskyňáři zároveň zahájili práce k rekultivaci jeskyně. Odstranili nežádoucí zásahy a prvky z předchozího zpřístupnění a také z doby, kdy byla jeskyně volně přístupná. Z velké části se také podařilo odstranit nápisy a podpisy ze stěn. Během legislativního procesu možnosti zpřístupnění jeskyně bylo nakonec rozhodnuto, že jeskyni Na Turoldu převezme do péče a provozu Správa jeskyní České republiky. To nastalo v roce 2004. Byly zrealizovány další úpravy a postavena nová provozní budova. V areálu bývalého lomu byl také vybudován geopark.

Samotná jeskyně Na Turoldu má celkovou délku 1650 metrů. Z toho je 280 metrů zpřístupněno veřejnosti. Prohlídka trvá cca 40 minut a teplota ovzduší činí 7–10 °C. Relativní vlhkost je nižší než v běžných jeskyních, 70–90 %, podzemní prostory tak působí suchým, prašným dojmem. Prohlídka začíná ve Staré síni, kde už je patrný typický charakter prostor s mohutnými odlomenými balvany. Trasa pokračuje do hloubky kolem

míst s jehličkovitou a paličkovitou sintrovou výzdobou do Balvanitého dómu, který vznikl na křížení tektonických puklin. Další strmé schodiště vede návštěvníky do dalších níže položených prostor. Stěny a stropy pokrývá již zmíněná typická turolská výzdoba. Soustava prostor plynule ústí do Netopýřího dómu. Jeskyně Na Turoldu je největším zimovištěm letounů na jižní Moravě. Nejpočetnější skupinou je vrápenec malý (*Rhinolopus hipposideros*), který zde každým rokem zimuje v počtu kolem dvou set jedinců. Z Netopýřího dómu pak vedou odbočky postupně do síně Konce, kde je instalována malá geologicko-mineralogická expozice, dále do Jezerního dómu a nakonec do Pohádkové síně. Návštěvníci pak vystupují stejnou cestou zpět.

Jeskyně je otevřena od dubna do poloviny listopadu. Leží na území přírodní rezervace Turol o ploše 16,84 hektaru, která je součástí chráněné krajinné oblasti a biosférické rezervace Pálava. ■

Seznam literatury najdete na www.casopis.ochranaprirody.cz